



Roztocze

Rezerwat biosfery UNESCO

**10 wspaniałych miejsc
na Roztoczu**

Wywiad

z Wojciechem Sachajko

Roztocze na 6

Roztocze z bliska

Szumia Szumy

nie tylko w rezerwacie nad Tanwią

2500 lat temu...

kiedy pojawił się człowiek na Roztoczu

10 wspaniałych miejsc na Roztoczu



1. **Bukowa Góra** 312,6 m n.p.m. rozległe wzniesienie, porośnięte naturalnym lasem jodłowo – bukowym z udziałem świerka, kontrastujące z płaskim dnem doliny Wieprza. Piękny widok na wieś Sochy, niestety ze wspomnieniem tragicznych wojennych wydarzeń. Pierwszy rezerwat utworzony przez Ordynata Maurycego Zamojskiego. Stąd polecamy spacer na Floriankę lub nad stawy Echo, żeby zobaczyć konika polskiego.

2. „Szumy”- w rezerwacie „Nad Tanwią” malowniczy **przełom Tanwi** z 47 progami skalnymi zgrupowanymi w czterech seriach, z których najpiękniejszy 200 m odcinek tworzą 24 niewysokie (30-50 cm), lecz gęsto rozmieszczone progi skalne wyerodowane w gezach górnokredowych, zorientowane w kierunku SE-NW.



3. Rezerwat przyrody „Czartowe Pole” k. Hamerni śródleśna polana oraz liczne, **nieregularne i postrzępione wodospady** o wysokości do 50 cm, zbudowane ze skał miocenijskich na przełomowym odcinku rzeki Sopot, a także naturalne lasy jodłowe, olsy, łągi oraz ciekawe gatunki flory i fauny.

4. **Dolina Wieprza** między Guciwem a Obroczą– przełomowy odcinek o wąskim dnie (200- 300m) i średnim spadku 1,6‰, rzeka silnie meandruje w dolinie, której dno zajęte jest przez łąki z licznymi zakrzaczeniami i zadrzewieniami.

5. **Wąwozy lessowe** między Szczebrzeszynom a Wywłóczką tzw. „Piekiełko”, labirynty wąwozów o niepowtarzalnych formach ukształtowania, należące do największych i najpiękniejszych w Polsce, zbocza wąwozów porasta las grabowo bukowy.



6. Kamieniołom piaskowców i wapieni trzeciorzędowych, Babia Dolina w Józefowie - w skałach zachowały się liczne odciski flory i fauny sprzed wielu milionów lat.

7. Aleja dębowa w Górecku Kościelnym, którą tworzy sześć pomnikowych dębów. Najstarszy z nich ma ok. 500 lat, a obwód wynosi 7,4 m. Aleja prowadzi do rzeki Szum.



8. Rezerwat Św. Rocha (Krasnobród) z cennymi przyrodniczo fragmentami **starodrzewu jodłowo – bukowego**, porastającego wapienne wzgórze.



9. Nasz ulubiony niebieski szlak „Szumów” prowadzący przez Puszcę Solską na „Kościółek” i wodospad na Jeleniu. Tu, na lekcjach terenowych, wykorzystując mapę obserwujemy głęboko wcięte doliny rzek, działalność erozyjną i akumulacyjną rzeki, strefę spękań tektonicznych, płaskie wierzchowiny garbu Roztocza, zmiany składu gatunkowego lasu, poznajemy legendy i historię wzgórza nazywanego „Kościółek” lub Zamczysko.

10. Widok z Wału Huty Różanieckiej 306 m n.p.m. – **południowa krawędź Roztocza**, z której rozciąga się piękny widok na północ na Roztocze Środkowe z Wapielnią (386 m n.p.m. – najwyższe wzniesienie tej części Roztocza), a na południe na Równinę Biłgorajską z Puszcą Solską. Przy bardzo dobrej widzialności oprócz okolicznych terenów Roztocza widoczne są szczyty polskich i ukraińskich Karpat.



Wojciech Sachajko

Wywiad

z p. Wojciechem Sachajko przewodnikiem po Roztoczu i Zamościu

Pan Wojciech Sachajko jest przewodnikiem turystycznym i pracuje na co dzień w Zamościu. Został zaproszony przez nas ponieważ zna, jak mało kto, region Roztocza i atrakcje Zamościa, ale również dlatego, że jest absolwentem naszej szkoły. Wpisanie Roztocza na Listę Światowych Rezerwatów Biosfery UNESCO było głównym tematem spotkania z młodzieżą naszej szkoły. Pan Sachajko ciekawie przedstawił powody, dla których Roztocze, jako jedenasty obiekt w Polsce, zostało docenione przez światową organizację a także korzyści dla regionu i miejscowej ludności wynikające z posiadania takiego statusu. Z wielką pasją i zaangażowaniem zachęcał do poznawania tajemnic i uroków perły regionu czyli IDEALNEGO MIASTA ZAMOŚĆ. Po raz kolejny przekonaliśmy się, że powiedzenie „, cudze chwalicie...”, jest wciąż aktualne.

Roztocze słynie z jakości powietrza, czego przykładem jest np. uzdrowisko w Krasnobrodzie.

Jak Panu pachnie i smakuje Roztocze?

W wielu publikacjach opisujących Roztocze znaleźć można informacje o wysokim stężeniu jodu w powietrzu, porównywalnym nawet do regionów nadmorskich. Mi jednak Roztocze od zawsze kojarzy się z zapachem żywicy. Wynika to oczywiście z przewagi lasów sosnowych w strukturze drzewostanu. Dzięki olejkom eterycznym, które mają działanie antyseptyczne mieszkamy w regionie, w którym powietrze jest mikrobiologicznie czystsze od innych regionów.

Jakie są Pana ulubione miejsca na Roztoczu? Jakich miejsc nie doceniamy, bo mieszkamy zbyt blisko nich?

Mam wiele ulubionych miejsc na Roztoczu ale najbardziej fascynuje mnie Roztocze Wschodnie. W szczególności lubię wędrowanie jesienią głębokimi wąwozami w okolicy Brusna. Fascynują mnie również różne formy ukształtowania terenu. Zachęcam do obejrzenia okolicy własnej miejscowości, a nawet domu za pomocą map, zawartych w geoportalu, z wykorzystaniem technologii LIDAR pokazującej ukształtowanie terenu. Dzięki tej technologii odnaleźć można miejsca po starych zabudowaniach, leje bo eksplozji bomb z II Wojny Światowej, głązy narzutowe czy też kurhany.

Czy Pana zdaniem Roztocze jest miejscem atrakcyjnym dla ludzi młodych?

Co moglibyśmy powiedzieć o tym regionie, by młodzież zakochała się w Roztoczu?

Roztocze przede wszystkim jest idealne do uprawiania wszelakich aktywności. Można tu jeździć rowerem, biegać, maszerować po szlakach, a zimą przemierzać region na nartach biegowych. Latem warto spędzić czas nad tutejszymi zbiornikami wodnymi w np. w Krasnobrodzie, Józefowie lub Majdanie Sopockim. Warto zakochać się w naszym regionie żeby mieć motywację do zamieszkania tu po skończeniu edukacji.

Szумы znalazły się na liście 7 cudów przyrodniczych Polski.

Czy Pana zdaniem jest to najpiękniejsze miejsce na Roztoczu czy tylko najbardziej znane?

Niestety nie mogę wytypować tylko jednego najpiękniejszego miejsca na Roztoczu. Oczywiście rez. Nad Tanwią uważam za jedno z piękniejszych miejsc ale polecam poznanie tego miejsca o wschodzie słońca gdy jeszcze na ścieżce spacerowej nie ma turystów.

I jeszcze jednym słowem:

Pan Wojciech Sachajko, przewodnik turystyczny poleca:

Posmakować - Oleju Świątecznego Roztoczańskiego

Poczuć - Zapachu lasu w Puszczy Solskiej

Zobaczyć - Wschód słońca na śródleśnej łące zwanej Dahany (Dahany - nieistniejąca już wioska położona na Roztoczu Wschodnim)

Przeczytać „lekturę obowiązkową” - Książki Stefana Dardy z cyklu „Czarny Wygon”, przewodnik turystyczny „Roztocze” - Artura Pawłowskiego, żeby zakochać się w Roztoczu.

Mówił Pan o stawianych sobie wyzwaniach, dzięki którym poznaje Pan zakątki Roztocza, często niedostępne dla przeciętnego turysty.

Jaki sposób poznawania tej krainy poleciłby Pan młodemu człowiekowi?

Oczywiście stawiałem sobie różne cele w poznawaniu naszego regionu, np. chciałem wejść na wszystkie najwyższe wzniesienia położone na geograficznym Roztoczu, sfotografować wszystkie kapliczki przedstawiające św. Jana Nepomucena, dotrzeć do wszystkich schronów bojowych Linii Mołotowa, przejść wszystkie znakowane szlaki turystyczne. Żeby to zrobić wystarczy wyjść z domu, czasami bez planu, po prostu zacząć wędrowkę. Przemierzając Roztocze pieszo, rowerem, a nawet autem zawsze natkniemy się na coś ciekawego. Zainteresować się można krajobrazem, znaleźć na drodze swojej wędrowki rzadką roślinę, zapoznać się z historią pomnika ustawionego gdzieś w celu upamiętnienia ważnego wydarzenia. Sposób więc nie jest istotny, najważniejsza jest chęć opuszczenia bezpiecznego domu i rozpoczęcia wędrowki.

Jak ocenia Pan działania promocyjne Roztocza podejmowane przez władze lokalne?

Czy dostępność do atrakcji przyrodniczych w naszym regionie jest wystarczająca?

Osobiście lubię nasz Roztocze za to, że nie zostało jeszcze odkryte wśród turystów. Obserwuję jednak ciągły wzrost liczby turystów odwiedzających nasz region. Działania podejmowane przez samorządy sprzyjają rozwojowi turystyki, rewitalizowane są zabytki, udostępniane nowe muzea, tworzone nowe atrakcje turystyczne.

Roztocze porównywane jest często z Bieszczadami, szczególnie część Południowa.

Czy można znaleźć wiele podobieństw, czy Roztocze stanowi wyjątkową krainę?

Oczywiście podobieństw Roztocza Wschodniego do Bieszczadów jest wiele. Występowanie buczyny karpackiej wyjątkowo malowniczej w okresie jesieni. Podobieństwo jest również w kulturze i historii tych dwóch krain. Roztocze jest jednak wyjątkowe z powodu krajobrazu ukształtowanego w dużej mierze przez człowieka. Charakterystyczne długie i wąskie pola stanowią o malowniczości tej krainy. Dodatkowym atutem jest bliskie położenie miasta Zamościa i wielka spuścizna Ordynacji Zamojskiej która wniosła ogromny wkład w nasz region.

Czy mógłby Pan z perspektywy swojego doświadczenia zawodowego powiedzieć, co turyści cenią najbardziej na Roztoczu?

Najbardziej ceniony jest krajobraz Roztocza, rezerваты takie jak rez. Nad Tanwią, rez. Czartowe Pole, rez. Szum. Doceniany jest nie tylko krajobraz ale również kontakt z ludźmi mieszkającymi w naszym regionie. Praktycznie zawsze turyści podkreślają, że spotkali na Roztoczu miłych, życzliwych ludzi.

Bardzo dziękujemy za ciekawą prezentację i piękną opowieść o perłach i perełkach „naszej małej Ojczyzny”.

Roztocze na 6



SUSEŁ PEREŁKOWANY, gryzoń o średniej wielkości (178–247 mm), podobny do wiewiórki. Gatunek endemiczny we wschodniej Europie, występuje w kilku miejscach Lubelszczyzny, min. w rezerwacie HUBALE k. Zamościa.

Wyjątkowe w skali światowej **DUŻE SKUPIENIE SKAMIENIAŁYCH DRZEW** w Siedliskach. W tak dużych ilościach występują tylko w 4 miejscach na świecie w stanie Arizona, w Argentynie, na wyspie Lesbos i właśnie tu.

Kilkanaście milionów lat temu drzewa zostały powalone, przysypane pyłami wulkanicznymi, a następnie zalane gorącą wodą. Bez dostępu tlenu nastąpił proces, w którym drewno zostało „wypłukane”, a w miejsce seków nasiąknięte krzemionką.

Naukowcy stwierdzili, że budowa tego drewna jest najbardziej podobna do cyprysnika błotnego. W naturalnych warunkach obecnie występuje on na bagiennych terenach Florydy.

W **REZERWACIE JALINKA** można podziwiać naturalny grąd, z udziałem wiekowych jodeł, 23 pomnikowych dębów i zalegające w glebie skamieniałe drzewa.



NATURALNE TORFOWISKA oraz otaczające je bory sosnowe **OBZAR ŹRÓDLISKOWY TANWI** z relikdami flory glacialnej, subarktycznej i atlantyckiej m.in. rosiczką okrągłolistną w rez. **KOBYLE JEZIORO** koło Huty Żłomy.

KWIETNE MURAWY na zboczach śródpolnych wzniesień ze stanowiskami storczykowatych obuwika pospolitego, oraz zaroślami jałowca pospolitego na murawach kserotermicznych.

Jeden z najpiękniejszych i najcenniejszych rezerwatów stepowych w Polsce. Można tu też spotkać jednego z najrzadszych gryzoni w Polsce smużkę stepową oraz motyle, które występują tylko tutaj np. modraszek lazurek w Polsce zagrożony wyginięciem, wpisany na Czerwoną listę zwierząt zagrożonych i ginących w Polsce ze statusem EN (endangered) silnie zagrożony, modrządek Rebeli i szlachkoń szafraniec należy do najbardziej zagrożonych gatunków w Europie, w rezerwacie **MACHNOWSKA GÓRA** ok. Korhyń, Żurawiec, Machnowa Starego.



OBFITE, SZCZELINOWE ŹRÓDŁO w **SOŁOKIJACH** k. Rudy Żelaznej o wydajności 20 – 30 litrów/ sekundę, zasilające potok wpływający do rzeki.

Sołokija jest dopływem Buga. Swój bieg zaczyna koło Tomaszowa Lub. na wysokości 268 m n.p.m., stąd płynie szerokim uregulowanym korytem do Rudy Żurawieckiej, a później meandruje.

OSTOJA FAUNY WODNO-BŁOTNEJ z ponad 150 gatunkami ptaków **STAWY TARNAWACKIE**, ptasi raj unikatowy w skali kraju ze względu na różnorodność występujących tu gatunków, takich jak: bielik, zimorodek, błotniak, czapla.

Roztocze transgraniczny



- 46 lat ma już RPN
- Tylko 11 Rezerwatów Biosfery UNESCO w Polsce
- 180 km długości wału Roztocza, w tym 120 km w granicach Polski
- Południowa krawędź Roztocza znajduje się w strefie spękań tektonicznych na granicy głównych struktur tektonicznych Europy.
- Szумы, szypoty to miejscowe nazwy wodospadów na rzekach tj. Tanew, Szum, Sopot
- 150 lat liczą roztoczańskie buki i jodły
- 3-9 km/1 km² to gęstość wąwozów lessowych w ok. Szczepieszyna, największa w Polsce
- 93% powierzchni RPN porastają lasy
- 24 progi skalne na odcinku 400 metrów na Tanwi uznane za jeden z 7 nowych cudów Polski
- 2500 lat pnie datuje się najstarsze ślady człowieka na Roztoczu w dolinie Wieprza
- Buczyzna karpacka, charakterystyczna dla wyższych partii Roztocza występuje min. na Bukowej Górze, w rez. Bukowy Las.
- Lasy bukowo jodłowe, dominujące kiedyś na Roztoczu, dzisiaj możemy podziwiać w rez. Św. Roch, Debry, Minokąt, Zarośle.
- Piękne okazy modrzewia polskiego w lesie grądowym można spotkać w rezerwacie Skrzypny Ostrów.
- Ochronę ptaków drapieżnych i powstanie rezerwatu Bukowa Góra zawdzięczamy Ordynatowi Maurycemu Zamojskiemu.

rezerwat biosfery UNESCO

- 72% obszaru polskiej części Roztocza objęta jest ochroną prawną tj. 17 rezerwatów przyrody: w tym 9 leśnych, 3 krajobrazowe, 2 florystyczne, geologiczny, torfowiskowy, stepowy; park narodowy, 4 parki krajobrazowe, 3 obszary chronionego krajobrazu

- 52% obszarów chronionych na Roztoczu to obszary o randze europejskiej wchodzące w skład unijnej sieci obszarów chronionych NATURA 2000 tj. Specjalny Obszar Ochronny OZW – obszar ostoi siedliskowych Roztocza Środkowego i Obszar Specjalnej Ochrony – ostoi ptasich oraz Korytarze Ekologiczne.

- W części ukraińskiej ochronie podlega 52% obszaru Roztocza są to: Zapowiednik Roztocze, Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy, Regionalny Park Krajobrazowy Roztocze Rawskie, Regionalny Park Narodowy Zniesienie

- Pałac Zamojskich w Klemensowie „zagrał” dom dziecka w oskarowym filmie Pawła Pawlikowskiego „Ida”.

- Zespół cerkiewny w Radrużu i stare miasto w Zamościu zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury i Natury UNESCO.

- Perła drewnianej architektury barokowej to kościół NMP w Tomaszowie Lubelskim.

- Konik polski, dziko żyjący w Zwierzyńcu, potomek tarpana, hodowany również w Ośrodku Hodowli Zachowawczej na Floriance.



SŁOWO OD REDAKCJI

Drodzy czytelnicy!

Ten numer gazetki tworzyliśmy z ogromną przyjemnością. Na nowo odkrywaliśmy dobrze znane nam miejsca, jeszcze raz, ale z większą uwagą, przyglądaliśmy się ciekawym zabytkom, próbowaliśmy dobrze znanych nam potraw i przypominaliśmy sobie kuchnie naszych babć, podejmowaliśmy projekty, które uświadomiły nam w jakim urokliwym zakątku Polski żyjemy. Mamy głęboką nadzieję, że lektura tej gazetki pozwoli Wam na nowo odkrywać magiczne miejsca, nieskażone cywilizacją, zobaczyć Roztocze takie, jakim widzieli je ci, którzy nadali tej krainie tytuł Rezerwatu Biosfery.

Odkrywając „naszą małą ojczyznę”, tworzyliśmy w naszej szkole ciekawe wystawy i gazetki, które cieszyły się sporym zainteresowaniem. Przygotowaliśmy autorską wystawę zdjęć ucznia naszej szkoły - Pawła Trześniowskiego. Zaprosiliśmy na spotkanie absolwenta naszej szkoły, przewodnika turystycznego p. Wojciecha Sachajko, z którym udało nam się przeprowadzić również wywiad. Pan Wojtek swoją rozległą wiedzą oraz niesamowitą pasją niejednego i niejedną z nas zaraził miłością do Roztocza.

Do popularyzowania wiedzy na temat uzyskania przez Roztocze tytułu Rezerwatu Biosfery włączyliśmy także nauczycieli. Przygotowaliśmy prezentację multimedialną, która zaprezentowana została na spotkaniu nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących.

Zdobytą wiedzę na temat Roztocza utrwalamy i pogłębialiśmy uczestnicząc w wycieczkach krajoznawczych „złaziliśmy” okolice Zwierzyńca i Suśca, planujemy też kolejne wyprawy. Terenowe lekcje przedmiotowe z historii i geografii pozwoliły nam inaczej niż dotychczas spojrzeć na Roztocze, zobaczyć jak bardzo jest ono niezwykle. Udało nam się odwiedzić m. in. Muzeum w Bełżcu, OEM w Zwierzyńcu, Zamość oraz winnicę w Lipowcu.

Spacerując uliczkami Tomaszowa Lubelskiego odkryliśmy, na „zielonym rynku”, niezwykle sklepik- Koszyk Roztocza, w którym można kupić ekologiczne produkty i przetwory lokalnych producentów. To przekonało nas, że warto odwiedzić pobliskie miejscowości i posmakować na miejscu np. miodu z pasieki Ulik w miejscowości Mokrelipie, jak również ryb w Karczmie Rybackiej w Bełżcu, czy Chacie Rybaka w Bondyrzu. Każdy, kto pragnie poczuć się jak w słonecznej Toskanii, powinien wybrać się do winnic w Lipowcu i Czarnowodzie. Polecamy też spróbować piwa w najstarszym browarze w Polsce, który znajduje się w Zwierzyńcu i skosztować krystalicznie czystej wody Rodowita w Krasnobrodzie.

Podróż inspirowana smakami Roztocza była dla nas niesamowicie ciekawa i na pewno niezapomniana.

Wszystkie działania, które podjęliśmy przygotowując to przedsięwzięcie były dla nas, mieszkańców Roztocza, niezwykle ważne i inspirujące. I wszyscy obiecaliśmy sobie, że będziemy zawsze ciepło myśleć o tej cudownej krainie, a zwłaszcza 19 czerwca, w dzień, który został ustanowiony Dniem Roztocza.

Mamy nadzieję, że lektura tej gazetki pozwoli wam pokochać Roztocze miłością świadomą i bezwarunkową.

Zespół redakcyjny:
Redaktorzy: Paulina Gozdek,
Roksana Mokrzycka
Grafik: Paweł Kłos
Konsultacje merytoryczne:
Danuta Malec
Konsultacje językowe: Marta Świderek

Współpracownicy:
Paweł Bujara, Andrianna Taranyuk
Zdjęcie na okładce: Paweł Bujara
Roztoczański Park Narodowy. Przyroda i człowiek. Pod redakcją Romana Reszela, Tadeusza Grądziela, Zwierzyniec 2015
Nadleśnictwo Józefów.
Walory przyrodnicze. Wyd. Lipiec 2015
Roztocze Polskie, Puszcza Solska i Lasy Janowskie. Przewodnik turystyczny. Artur Pawłowski, Wyd. Stanisław Kryciński, Warszawa 1997
Roztocze. Wschód kreatywności, pod red. Piotra Dudy i Sylwii Stano, Fundacja Sztuki Kreatywna Przestrzeń
Roztocze. Różnorodność przyrodnicza i dziedzictwo kulturowe. Mapy 1:75 000, Paweł Cebrykow, Tadeusz Grabowski, Wioletta Kałamucka, Krzysztof Kałamucki, wyd RPN, Zwierzyniec 2015
Turystyczne Bramy Roztocza Narol - Zwierzyniec. Przewodnik turystyczny, Marek Nasiadka, Zwierzyniec 2010
Ochrona murów kserotermicznych w Polsce. Teoria i praktyka. Katarzyna Barańska, Piotr Chmielewski, Anna Cwener, Paweł Pluciński, Wydawnictwo Klubu Przyrodników Świebodzin Powiat Tomaszowski. Przewodnik krajoznawczo - turystyczny
Zamość Roztocze. Lokalna Organizacja Turystyczna „Zamość i Roztocze”
Ścieżka przyrodniczo - dydaktyczna „Kobyle Jezioro” w Hucie Żłomy. Przewodnik terenowy. Zarząd Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemysłu. Przemysł 2000
Magiczne Roztocze 2017- 20, magazyn turystyczny www.roztocewita.pl
<http://radio.lublin.pl> - „Siedliska unikatowe na światową skalę. Kraina skamieniałych drzew na Roztoczu.”
www.grzegorzgawlik.pl - blog” Roztocze - szlakiem skamieniałych drzew w Siedliskach”
www.tomaszowiak.net - Ruda Żelazna. Zachwyć się

